

10.33537/sobild.2020.11.2.7

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 03.04.2020
Kabul edildiği tarih: 15.06.2020
Yayınlanma tarihi: 30.06.2020

Article Info

Date submitted: 03.04.2020
Date accepted: 15.06.2020
Date published: 30.06.2020

Öz

Yabancı Dil Olarak Türkçe ders kitaplarının özelliklerinden biri de Türkçeyi yabancı bir dil olarak öğrenen öğrencilerin dil öğrenme sürecinde ihtiyaç duydukları sözcükleri içermesidir. Bu doğrultuda öğrencilerin özellikle ileri seviyelerde günlük dilde kullandıkları sözcükleri olabildiği kadar geliştirmesi hedeflenmektedir. Bu nedenle söz konusu alanda yayınlanan ders kitaplarında, öğrencinin sözcük dağarcığını geliştirmek ve pekiştirmek için farklı konu ve içeriklerde okuma metinlerine yer verilmektedir. Okuma metinleri, öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini geliştirmekle birlikte aynı zamanda var olan sözcük dağarcığını pekiştirmeye ve geliştirmeye yönelik içeriğe de sahip olmalıdır. Okuma metinlerinde yer alacak sözcüklerin belli ölçütler doğrultusunda seçilmesi, o ders kitabının kalitesini artırmakla birlikte aynı zamanda öğrencilerin sözcük dağarcığına olumlu katkıda bulunmaktadır. Bu amaçla, yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında yer alacak okuma metinlerindeki sözcük seçiminin mutlaka belli ölçütlere göre yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, B2 dil seviyesine gelmiş bir öğrencinin Türkçenin en sık kullanılan sözcüklerini bilmesi hedeflenebilir diyebiliriz çünkü B2 dil seviyesi, öğrencinin artık dili rahat bir biçimde kullanmaya başladığı, yazılanları anlama konusunda sıkıntı yaşamadığı ileri bir seviyedir. Bu nedenle, kuramsal olarak B2 gibi belli bir seviyeye erişen öğrencilerin temel sözcüklerin yanı sıra dilde sıklıkla rastlanan sözcükleri de bildikleri varsayılmaktadır.

Bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerindeki sözcüklerin Türkçe Sıklık Sözlüğünde yer alan, en sık kullanılan sözcüklerle aralarında bir örtüşme olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlar doğrultusunda Yabancı Dil Olarak Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerindeki sözcük dağarcığının B2 düzeyindeki yapıları ortaya konacak ve ders kitaplarında yer alan okuma metinlerindeki sözcüklerin seçimine eleştirel bir bakış açısı geliştirilecektir. Çalışmadan elde edilecek çıktılardan, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kitaplarını daha nitelikli ve daha hedef odaklı olmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

¹ Bu makale, bildiri olarak Ders Kitapları Uluslararası Sempozyumu (DEKUS-2)'nda 24 Eylül 2019 tarihinde sunulmuştur.

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDAKİ OKUMA METİNLERİNDE YER ALAN SÖZCÜKLERİN SIKLIK GÖRÜNÜMLERİ¹

FREQUENCY PATTERNS OF WORDS IN THE READING TEXTS IN THE COURSE BOOKS OF TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Emrah ÖZCAN

Araş.Gör. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Yabancı Diller Eğitimi Bölümü,
eozcan@yildiz.edu.tr

Özlem DAĞ TARCAN

Öğr.Gör. Dr. Ankara Üniversitesi,
Türkçe ve Yabancı Diller Uygulama ve Araştırma Merkezi,
otarcan@ankara.edu.tr

Anahtar sözcükler

Yabancı Dil Olarak Türkçe, ders kitapları, sıklık, okuma metinleri

Keywords

Teaching Turkish as Foreign Language, coursebooks, frequency, reading texts

Abstract

One of the main features of Turkish as a Foreign Language coursebooks is that they contain the necessary vocabulary for students who learn Turkish as a foreign language during their learning process. In this respect, it is aimed that the students develop their vocabulary as much as possible with the words they learn from these coursebooks which are used in daily language, especially at advanced levels. For this reason, the textbooks published in this field include reading texts on different subjects and contents, in order to improve and reinforce the students' vocabulary. Reading texts should not only improve students' reading comprehension skills but also reinforce and improve their existing vocabulary. If the selection of the words to be included in the reading texts are made according to certain criteria, it increases the quality of the textbook, moreover, it contributes positively to the vocabulary skills of the students. With these benefits in mind, the selection of words in reading texts in Turkish as a foreign language coursebooks must be made according to certain criteria. In this respect, it can be said that a student who has reached the B2 language level can be considered to know the most commonly used words of Turkish, because B2 language level is an advanced level in which the learner has started to use the language with much comfort and has no difficulty in understanding written texts. Therefore, theoretically speaking, students who reach a certain language level, such as B2, are assumed to know the common and frequent words as well as the basic words of that language.

In this study, it is aimed to reveal whether there is a concurrence between the words used in the reading texts in Turkish as a foreign language coursebooks and the most frequent words cited in the Turkish Frequency Dictionary. In line with the results obtained from this study, the structure of the vocabulary at B2 level in reading texts in Turkish as a Foreign Language coursebooks will be revealed and a critical perspective will be developed on the selection of the words in the reading texts in those textbooks. It is believed that the outcomes of the study will be beneficial for the field of teaching Turkish as a foreign language and the coursebooks that are used in this field to be more qualified and more target oriented.

1. Giriş

Yabancı dil öğretimi de anadil öğretimine benzer bir şekilde çeşitli basamaklardan oluşmaktadır. Bu basamakların da birbiriyle ilişkili olması, sürecin eksiksiz devam edebilmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda hem anadil hem de yabancı dil öğretiminde dört temel beceri üzerine odaklanılmaktadır: okuma, yazma, dinleme ve konuşma. Anadil öğretiminde bu dört temel beceri öğrenim sırasına göre dinleme, konuşma, okuma ve yazma biçiminde sıralanırken ikinci dil öğretiminde okuma ön plana çıkmaktadır (Keskin ve Okur, 2013).

Karmaşık bir sosyo-dilbilimsel davranış olarak okuma, yazılı dil birliklerinin kodunu çözmeden, dilin yapısal ve anlamsal boyutları yoluyla dil karşılıklarını sonuçlandırma sürecinden ve bireyin nesnellliğini oluşturan derin yapı bilgisiyle yorumlamadan oluşan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Singer, 1976).

Bu süreci anlamak için yazılı girdinin doğasını anlamak gerekir. Bunun yanı sıra dilin nasıl işlediğini ve dilin okuyucu tarafından nasıl kullanıldığını da anlamak gerekmektedir. Ayrıca okuyucunun anlamı yeniden yapılandırırken önceki öğrenme ve deneyimlerinden nasıl yararlandığını ve bu ön bilgilerin anlamda ne kadar etkili olduğunu da bilmeliyiz (Wallace, 1992).

Bütün bunlar doğrultusunda bu çalışmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde özellikle üzerinde durulan okuma becerisi üzerine odaklanılacaktır. Çalışmamızın konusunu Yabancı Dil Olarak Türkçe ders kitapları arasında yer alan Ankara Üniversitesi, TÖMER'in Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti ve İstanbul Üniversitesi, Dil Merkezi'nin İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Seti'nin B2 seviyesine ait kitaplar, derlemine ise bu kitaplar içerisinde yer alan okuma metinleri oluşturmaktadır. B2 seviyesinin seçilmesinin nedeni, öğrencinin bu seviyede artık dili rahat bir biçimde kullanmaya başlaması, yazılanları anlama konusunda sıkıntı yaşamadığı bir seviye olarak kabul edilmesidir. Taranan metinler, sadece düzyazı olarak kaleme alınmış metinlerdir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, Yabancı Dil Olarak Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin derlem dilbilim ve sözcük madenciliği yöntemlerinden yararlanarak bir ön analiz yapmaktır. Bu ön analiz çerçevesinde, okuma metinlerinde geçen sözcüklerin bir listesi çıkarılmış ve bu çıkan listede yer alan sözcüklerle Türkçe Ulusal Derlemi (TUD / <http://www.tnc.org.tr>) (Aksan vd. 2012) baz alınarak hazırlanmış olan Aksan vd. (2017)'nin *A Frequency Dictionary of Turkish: Core Vocabulary for Learners (Türkçe Sıklık Sözlüğü: Öğrenenler için Temel Sözcükler)* adlı çalışmada yer alan Türkçenin en sık kullanılan 5000 sözcüğü karşılaştırılmıştır. Böylelikle Yabancı Dil Olarak Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinde yer alan sözcüklerin derlem tabanlı sıklık değerlerine ulaşılmaya çalışılmış ve ders kitaplarında kullanılan okuma metinlerindeki sözcüklerin hangi sıklık aralıklarından seçtikleri saptanmaya çalışılmıştır.

2. Kuramsal Çerçeve

Dil, dinleyici tarafından etrafındaki insanların hangi bağlamda hangi yapıları kullandığına dayanan deneyimler ile öğrenilir. Bireyin anlamı yeniden yaratma becerisi, onun edindiği deneyimlere ve bu deneyimler yoluyla dilde yapılandığı kavramlara dayanmaktadır. Dili üretirken konuşucu, dinleyici tarafından

çözömlenebilecek bir ses dizilişini üretmelidir. Bu sözel dil işaretinde sesler iyi sesletilmeli ve yapı, dinleyicinin ihtiyacı olan bütün bilgiyi karşılamalıdır (Dağ, 2007). Okuma becerisi, doğası gereği sözel dil ve yazılı dil ayrımını getirmektedir. Okuma ve yazma, hedef olarak yazılı dili seçerken dinleme ve konuşma becerilerinin kaynağı sözel dildir (Kirby, 1998).

Okuma süreci; örnekleyen, tahmin eden ve keşfeden bir süreçtir. Etkin okuyucu, dinleme sürecinde normal olarak kullandığından daha çok okuma süreci kullanmayı öğrenmelidir. Okuma süreci sırasında kullanılan bilgiler şöyle sıralanmaktadır:

1. Yazı-Ses Bilgisi

A. Yazı Bilgisi: Harfler, heceler ve noktalama işaretleri yoluyla yaratılır. Bir sözcük veya ek, yazılı bir örneği temsil edebilir.

B. Fonolojik Bilgi: Sesler, ses örnekleri, ton, vurgu, durak yoluyla yaratılır.

C. Sessel Bilgi: Dildeki yazı ve fonolojik sunumlar arasındaki ilişkilerin karmaşık bir dizisidir.

2. Sözdizimsel Bilgi

A. Tümce Örnekleri

B. Örnek İmleyiciler

a. İşlev Sözcükleri

b. Çekimlemeler

c. Noktalama-Tonlama

C. Dönüşümsel Kurallar

3. Anlamsal Bilgi

A. Deneyim

B. Kavramlar

C. Söz Dağarcığı (Singer, 1976)

Bu bilgilerin sıralanışı incelendiğinde okuma sürecinin kabaca iki aşamalı bir süreç olduğu görölmektedir. İlk aşamada birey; yazı-ses, sesbilimsel ve bir ölçüde sözdizimsel bilgileri kullanarak yazılı işaretlerin kodunu zihninde çözümlemektedir. İkinci aşamada ise kodunu çözdüğü bu işaretleri dilin anlamsal bileşeninde işleme sokmakta ve bunun sonucunda anlamı elde etmektedir.

Okuma konusunda en çok tartışılan konulardan birisi de kavrama/anlama konusudur. Temel olarak okumadaki tek amaç anlamadır. Bütün diğerleri ya kavramada kullanılan bir beceri (örneğin anahtar yazılı ipucunu seçmek gibi), kavramanın bir alt kategorisi (örneğin eleştirel okuma gibi) ya da kavramayı oluşturan bir kullanımdır (örneğin yazının değerlendirilmesi gibi). Kavrama üç tür bilginin başarılı olarak işlenmesine bağlıdır: yazısal-sessel, sözdizimsel ve anlamsal. Bu sürecin başarılı olması için bir dizi beceri gerekmektedir. Okuma eğitimi de bu becerilerin ve stratejilerin ikincil amaçlarının gelişimine dayanmaktadır:

Tarama (scanning): Sayfanın solundan sağına yukarıdan aşağıya doğru satır satır hareket edebilme yeteneği.

Sabitleme (fixing): Gözü, yazı satırına odaklama yeteneği.

Seçme (selecting): Bilgi işlemede en üretken olabilecek yazısal anahtar ipuçlarının girdisini seçme yeteneği.

Tahmin etme (predicting): Temel dilbilgisindeki girdiyi tahmin etme ve önceki kod çözümlerden elde edilen anlam yeterliliği.

Biçimlendirme (forming): Temel seçme ve tahminde algısal imajları biçimlendirme yeteneği. Okuyucu, algısal bir imajı biçimlendirmek için ne beklediği ile ne gördüğü bilgisini birleştirir.

Araştırma (searching): Fonolojik ipuçlarını, algısal imajlardan edindiği ilgili anlamsal ve sözdizimsel bilgiyi bellekte arama yeteneği.

Deneme Seçimi (tentative choosing): En küçük ipucu ile ilgili sözdizimsel ve anlamsal girdiye dayalı deneme seçimleri yapma yeteneği.

Test Etme (testing)-Anlamsal ve Sözdizimsel: Anlam ve dilbilgisi bölümlerin karşılıklı seçimlerini test etme. Bu, okuyucunun kendi anlamlı hatalarını fark etme yeteneğini de içerir.

Test Etme (testing)-Yazısal-Sessel: Deneme seçimini test etme yeteneğidir. Yanlış adlandırılmış bir sözcük büyük olasılıkla eğer anlama ve dilbilgisi bölümlerine de uymuyorsa bir hata olarak algılanır.

Geriye Dönme (regressing): Eğer önceki testlerde kabul edilemez bir seçim bulunduysa sağdan sola veya sayfanın altından başlayarak satır satır tarama yeteneği. Bu, okuyucunun hatalarını düzeltme yöntemi. Böylece okuyucu kendi kendine yeni stratejiler ve yeni bakış açıları geliştirir aynı zamanda yeni sözcükler öğrenir.

Kod Çözümleme (decoding): Başarılı, kabul edilebilir bir seçim yapıldığında okuyucu biçimlenen anlamdan edindiği bilgiyi önceki bilgileri ile bütünleştirir. Bu, yeni bir anlamın özümsemesini veya daha önceki anlamın yerleşmesini ya da her ikisini birden içerir (Dağ, 2007).

Bu yeteneklerin her biri bir dizi teknik ve strateji içerir. Sessel genellemeler ve görülen sözcükler öğrenilse ve okuma sürecinde kullanılsa da bu bilginin gelişmesinde dahası okuyucu tarafından bu bilginin yararlı hale getirilmesinde anahtar stratejilerin edinimi önemlidir.

Okumada önemli olan bir diğer faktör de bilişsel süreçlerdir. Etkili bir okuma sürecini gerçekleşmesi için bilişsel süreçlerin de eksiksiz olarak yerine getirilmesi gerekmektedir. Okuma sürecinin her aşamasında bilişsel süreçlerin büyük önemi vardır. Ayrıca okuma sürecinin aşamalarında öğrenci tarafından kullanılan becerilerin etkili olarak kullanılmasında da bilişsel süreçlerin büyük önemi vardır. Çünkü bu becerileri şekillendiren ve bu becerilerin etkili olarak kullanılmasında etkili olan bilişsel süreçlerdir.

Okuma sürecinde kullanılan beceriler bir piramide benzetilirse bu piramidin en üst basamağında kavrama, üstbilgi ve değerlendirme olacaktır (Şekil 1):

Şekil 1 Okumada Kullanılan Bilişsel Beceriler

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde de şüphesiz ki okuma becerisinin yeri ve önemi çok büyüktür. Bu doğrultuda özellikle bu becerinin öğretilmesinde kullanılacak okuma metninin seçimi de önemli bir yere sahiptir. Anadil öğretimi ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretimindeki süreçlerin benzerliği, seçilen okuma metninin özelliklerinin ne durumda olduğunu daha da önemli hale getirmektedir.

Bu doğrultuda Avrupa Konseyinin toplam 47 üye ülkesiyle birlikte uygulanan Avrupa Dil Gelişim Dosyası (European Language Portfolio) projesi de okumayı, geliştirilmesi gereken temel dil becerileri arasında saymaktadır (Council of Europe, 2002). Böylece her bireyin "Avrupa Ortak Dil Kriterleri" doğrultusunda bir "Avrupa Dil Pasaportuna" (ADP) sahip olması hedeflenmektedir. ADP; dil öğrencisinin yeterliğini dilin üç alanına "alınma, etkileşim ve üretim" süreçlerine

göre değerlendirmesine olanak sağlamaktadır. ADP'ye göre okuma becerisi beş temel unsuru içermektedir:

- 1.Genel Okuma
- 2.Yönergeleri anlama ve takip etme için okuma
- 3.Haberleşme ve yazışma için okuma
- 4.Uyum sağlama için okuma
- 5.Bilgi ve Tartışma için okuma

Yabancı dil öğrenen kişi genelde okuduğu metnin ana fikri, belirli bilgileri edinme, ayrıntılı anlama ve metindeki göstergeleri anlama gibi nedenlerden dolayı okumaktadır. Buna ek olarak ADP'de yabancı dil öğrenen kişinin okuma anında diğer tüm becerileri de etkileşime geçirmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır:

- Okuma anında okurun yazılı metni alımlaması (görsel beceriler)
- Yazı dizgesini tanınması (ortografik beceriler)
- İletiyi tanımlaması (dilsel/dilbilimsel beceriler)
- İletiyi anlaması (anlambilimsel beceriler)
- İletiyi yorumlaması (bilişsel beceriler) (CEF,2002:91).

Bu çalışmanın sınırlılıkları dahilinde olan B2 düzeyinde okuma becerisi betimlemeleri ise ADP'de şu şekilde yer almaktadır:

1. Genel Okuma: Farklı metinleri ve amaçları, okuma hızına ve biçime uyum sağlayarak ve seçici biçimde uygun kaynakları kullanarak bağımsız biçimde okuyabilir, geniş ve etkin bir sözcüğüne sahip olur ancak düşük sıklıkta kullanılan deyimleri anlamada güçlük çekebilir.

2. Yönergeleri Okuma-Anlama: Zor bölümleri tekrar okuması kaydıyla kendi alanıyla ilişkili detaylı bir biçimde koşullar ve uyarıları içeren uzun ve karmaşık yönergeleri anlayabilir.

3. Haberleşme ve Yazışma için Okuma: İlgili alanlarıyla ilişkili bir yazışmayı okuyabilir ve gerekli anlamı kolaylıkla kavrayabilir.

4. Uyum Sağlama için Okuma: Konu ile ilgili ayrıntılara odaklanarak uzun ve karmaşık metinleri hızlı

bir biçimde tarayabilir. Hangi çalışmanın yararlı olup olmadığına karar vererek geniş çaptaki mesleki konulardaki haber birimlerinin, makalelerin ve raporların bağlantısını ve içeriğini hızlı bir biçimde tanımlayabilir.

5.Bilgi ve Tartışma için Okuma: Yazarın özel bir bakış açısı ve tutumu benimsediği çağdaş sorunlarla ilgili olan makaleleri ve raporları anlayabilir. Terminoloji yorumlamasını doğrulamak için sözlük kullanması kaydıyla kendi alanı dışındaki makaleleri anlayabilir. Belirli kaynaklardan yararlanarak alanıyla ilişkili bilgi, fikir ve düşünce edinebilir.

B2 düzeyindeki dil öğrencisi okuma becerisinde artık uzun ve karmaşık metinleri okuma aşamasına geçmiştir. Bu düzeyde yer alan betimlemelerde dikkat çekici nokta okuma hızına yer verilmiş olmasıdır. Tekrar okumaların yinelenildiği betimlemelerde dil öğrencisinin artık etkin bir sözcüğüne sahip olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte B2 dil öğrencisinin yüzeysel okumadan çok detayları okuma eğiliminde olduğu ve bunları anlayabildiği belirtilmektedir. B2 öğrencisi yazarın bakış açısını ve tutumunu anlama düzeyine gelmiştir.

3. Yöntem

Bu çalışmada Yabancı Dil Olarak Türkçe ders kitapları arasında yer alan Ankara Üniversitesi, TÖMER tarafından hazırlanan "Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti" (YENİ HİTİT) ve İstanbul Üniversitesi, Dil Merkezi tarafından hazırlanan "İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Seti"nin (İSTANBUL) B2 seviyesine ait ders kitapları kullanılmıştır. Bu kitaplardaki okuma metinleri dışında kalan yönerge ya da dilbilgisi aktivitesi gibi diğer metin/metin parçaları çalışmaya dahil edilmeyerek sadece okuma metinlerine odaklanılmıştır. Buna ek olarak sadece düzyazı olarak kaleme alınmış metinler çalışmaya dahil edilmiş, edebi kullanımlardan doğabilecek farklılaşmalardan kaçınılmaya çalışılmıştır.

Seçilen kitapların B2 dil seviyesi ile kısıtlanmasındaki amaç, daha önce de belirtildiği gibi, B2 seviyesinin öğrencinin artık dili rahat bir biçimde kullanmaya başladığı, yazılanları anlama konusunda sıkıntı yaşamadığı ileri bir seviye olarak kabul görmesidir. Bu nedenle diğer seviyeler çalışmaya dahil edilmemiştir.

3.1.Okuma Metinleri

YENİ HİTİT (Kurt vd., 2009) okuma metinlerinde toplamda 20 okuma metni bulunmaktadır. Bu metinlerin başlıkları aşağıdaki tabloda verilmiştir (bkz. Tablo 1):

Tablo 1 YENİ HİTİT Okuma Metni Başlıkları

Şimdiki Çocuklar Harika	İskoçya Denince Akla...	Bedenin Söyledikleri	Yemek İsimleri Üzerine
Beyaz Gemi	Ülkemin Banknotunu Tasarlasaydım	Ben de Amerikan Delikanlısıyım	Korkudan Fobiye: *Uçak fobisi işinden etti!
Japonya'nın Şiir Geleneği: HAİKU	Ah Bir Zengin Olsam	İkinci Dilim Türkçe	*Fobisi yüzünden evlenemiyor! *Fobisi onu eve hapsetti!
Gencim, Çabuk Silerim	Lüksün Sınırı Yok	Farklı Mutfaklar	
AŞK AŞK AŞK BALIK AŞKI...	Zengin Olmanın 15 Püf Noktası	İhtiyar Delikanlı	
Büyüme mi? Yaşlanmak mı?	Parayla Mutluluk Olur mu?	Aşk mı Tutku mu?	

İSTANBUL (Bölükbaş vd., 2015) okuma metinlerinde ise toplamda 18 metin bulunmaktadır. Bu metinlerin başlıkları aşağıdaki gibidir (bkz. Tablo 2):

Tablo 2 İSTANBUL Okuma Metni Başlıkları

Bavul Hazırlama Sanatı	Renklerin İnsan Psikolojisine Etkisi	İlginç İcatlar
Turizmde Çek-Yat Yöntemi	Duygusal Zekâ (EQ)	İnsan Vücuduyla İlgili Bilmediklerimiz
Meryem Ana Evi	Moda Nedir, Ne Değildir?	Başarabilmek
Çocukluğumdan Bugüne Teknoloji	Kalıcı Moda Var Mı?	Bunları Biliyor Musunuz?
Günümüzde İletişim	Dikkat! Giysileriniz Konuşuyor!	Tac Mahal
Ulaşım Araçları	Peri Bacaları	Kişilik ve Karakter

Çalışmanın veritabanını oluşturan metin başlıklarına bakıldığında YENİ HİTİT'te farklı kültürler ve kültürel öğelerle ilgili metinlerin çokluğu, İSTANBUL'da ise turizme yönelik metinlerin çokluğu dikkat çekmektedir.

3.2. Türkçe Ulusal Derlemi (TUD)

Çalışma kapsamında elden edilen verilerin karşılaştırılacağı Türkçe Sıklık Sözlüğünün (Aksan vd., 2017) temel aldığı derlem olan Türkçe Ulusal Derlemi (TUD) 50 milyon sözcükten oluşmaktadır. Bu derlem %98 oranında çok çeşitli türlerden ve 20 yıllık bir zaman aralığında yayınlanmış (1990-2009) yazılı metinlerden oluşmaktadır (Aksan vd., 2012). TUD'un %2'si ise yazıya aktarılmış konuşmalar ya da sözlü veridir. TUD metinlerinin sözcük sayıları ve dağılımları, yayın yılı, konu alanı ve metin türü ölçütlerine dayalı olarak oranlanmıştır (Aksan vd., 2012, s. 3224). Böylelikle çok çeşitli konu alanlarını kapsayan Türkçe yazılı metinlerden örneklem yoluyla derlem veritabanı oluşturulmuştur. Derleme temel oluşturan metinlerin dağılımı Tablo 3'de verilmektedir:

Tablo 3 TUD Yazılı Metinlerinin Dağılımı

Konu Alanı	Yüzde
Kurgusal Düzyazı	19
Toplum Bilimleri	16
Sanat	7
Ticaret ve Finans	8
Düşünce ve İnanç	4
Dünya Sorunları	20
Uygulamalı Bilimler	8
Doğa ve Temel Bilimler	4
Diğer	14

Bu konu alanlarından seçilen kaynaklara ait metinlerin dağılımı ise Tablo 4'te görülmektedir:

Tablo 4 TUD Yazılı Metinlerinin Dağılımı

Tür	Yüzde
Kitap	58
Sürelili Yayın	32
Çeşitli Yayınlanmış Metinler	5
Çeşitli Yayınlanmamış Metinler	3
Konuşma Metinleri	2

Bu sayılardan hareketle, TUD'un dengeli bir derlem olduğu ve güvenilir olduğu alanyazında kabul görmektedir.

3.3. Türkçe Sıklık Sözlüğü

Türkçe Sıklık Sözlüğü (*A Frequency Dictionary of Turkish: A Core Vocabulary for Learners*) (Aksan vd., 2017) Türkçe Ulusal Derlemi'nden (Aksan vd., 2012) elde edilen veriler ışığında hazırlanan ve Türkçenin en sık 5000 sözcüğünü içeren bir sıklık sözlüğüdür. Sözlük içerisinde hem alfabetik sırayı takip eden hem de sıklık değerlerini referans alan bir dizilim sistemi benimsenmiştir. Türkçe Sıklık Sözlüğünde yer alan en sık sözcüklerden ilk 60 sözcük Tablo 5'te görülmektedir:

Tablo 5 TSS'de yer alan en sık 60 sözcük

1	bir	21	Mi	41	geç
2	ol	22	Var	42	bil
3	ve	23	Çık	43	biz
4	bu	24	İle	44	gün
5	da	25	Sonra	45	insan
6	et	26	Yer	46	anla
7	o	27	Bul	47	ya
8	yap	28	İç	48	el
9	al	29	Ama	49	ki
10	de	30	Zaman	50	kal
11	ben	31	Her	51	söyle
12	gel	32	Şey	52	bak
13	için	33	Kadar	53	yok
14	çok	34	Ara	54	ye
15	ver	35	Git	55	başla
16	ne	36	En	56	konu
17	daha	37	Yıl	57	yeni
18	gibi	38	Değil	58	İ
19	gör	39	Çalış	59	sen
20	kendi	40	İste	60	İş

Buna ek olarak sözlüğün İngilizce adından da anlaşılacağı üzere Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde öğrencilere yardımcı olmayı amaç edinmiştir. Bu bağlamda sözlük içerisinde 14 konu başlığı altında hayvanlar, yiyecekler, giyecekler gibi yabancı dil öğrenenler için faydalı olacağı düşünülen ve aşağıda başlıkları yer alan sözcük kutuları hazırlanmıştır (bkz. Tablo 6):

Tablo 7 Biçimbilim Çözümlemesi Örnekleri

Sözcük	SözTür	Biçimbirimsel Çözümleme	Başsözcük	Metindeki Hali
Çocuklar	Noun	Noun+A3pl+Pnon+Nom	Çocuk	Çocuklar
Harika	Adj	Adj	Harika	Harika
Sevgili	Noun	Noun+A3sg+Pnon+Nom	sevgili	Sevgili
Arkadaşım	Noun	Noun+A3sg+P1sg+Nom	arkadaş	Arkadaşım

Böylece Türkçe Sıklık Sözlüğünde kullanılan sözcük biçimi ile eş düzeyde başsözcükler listesi çıkarılmıştır. Bu aşamadan sonra Türkçe okuma metinlerinde geçen sözcüklerle Türkçe Sıklık Sözlüğü'nde (Aksan vd., 2017) geçen sözcükler karşılaştırılarak ortak olan sözcükler belirlenmiştir. Bu ortaklıktan yararlanılarak Aksan vd.

Tablo 6 TSS'de Konu kutuları

Hayvanlar	Zaman
Vücut	Spor
Yiyecekler	Doğa özellikleri ve bitkiler
Giyecekler	Hava
Ulaşım	Meslekler
Aile	Renkler
Maddeler	Karşıtlıklar

3.4.Çalışma Araçları

Çalışma, Derlem Dilbilim ve sözcük madenciliği ile yapılandırılmıştır. Çalışmanın veritabanını oluşturan kitapların metin dosyasına çevrilmesinde ABBY Fine Reader 12 Optik Karakter Tanıma (OCR) programı, metinlerin analiz için hazırlanmasında ve temizlenmesinde TextMate 2.0 ve Text Wrangler 5.5 metin işleme programları kullanılmış, ardından elde edilen veriler Tableau Desktop 2019.3 veri işleme programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Bu doğrultuda Optik Karakter Tanıma (OCR) işleminden geçirilen kitaplardaki metinler öncelikle metin düzenleme programlarıyla noktalama işaretlerinden temizlenmiş ve her bir sözcük alt alta gelecek şekilde (token) liste haline getirilmiştir. Bu bağlamda çalışma, belge tarama ile elde edilmiş verilerin çözümlendiği betimsel bir çalışmadır.

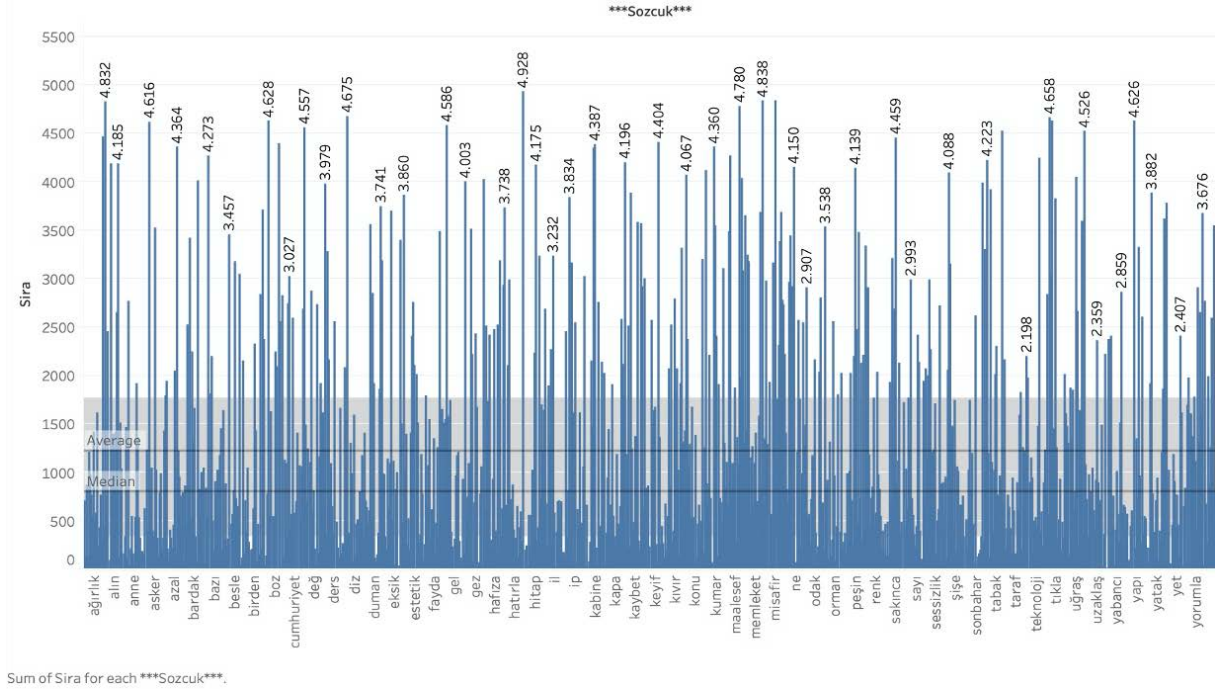
Bu listede yer alan sözcüklerin her biri "sözcük türü çözümlenmesi (POS tagging)" ve "biçimbilim analiz"i ile yeniden düzenlenmiş, listede tekrar eden sözcükler elendikten sonra, biçimbilim çözümleyicisiyle başsözcükler (lemma) kalacak biçimde aşağıdaki örnekte gösterildiği gibi tekrar işlenmiştir (bkz. Tablo 7):

(2017)'de yer alan sıklık sıra değerleri okuma metinlerinde geçen sözcüklerin sıra değeri olarak işlenmiştir.

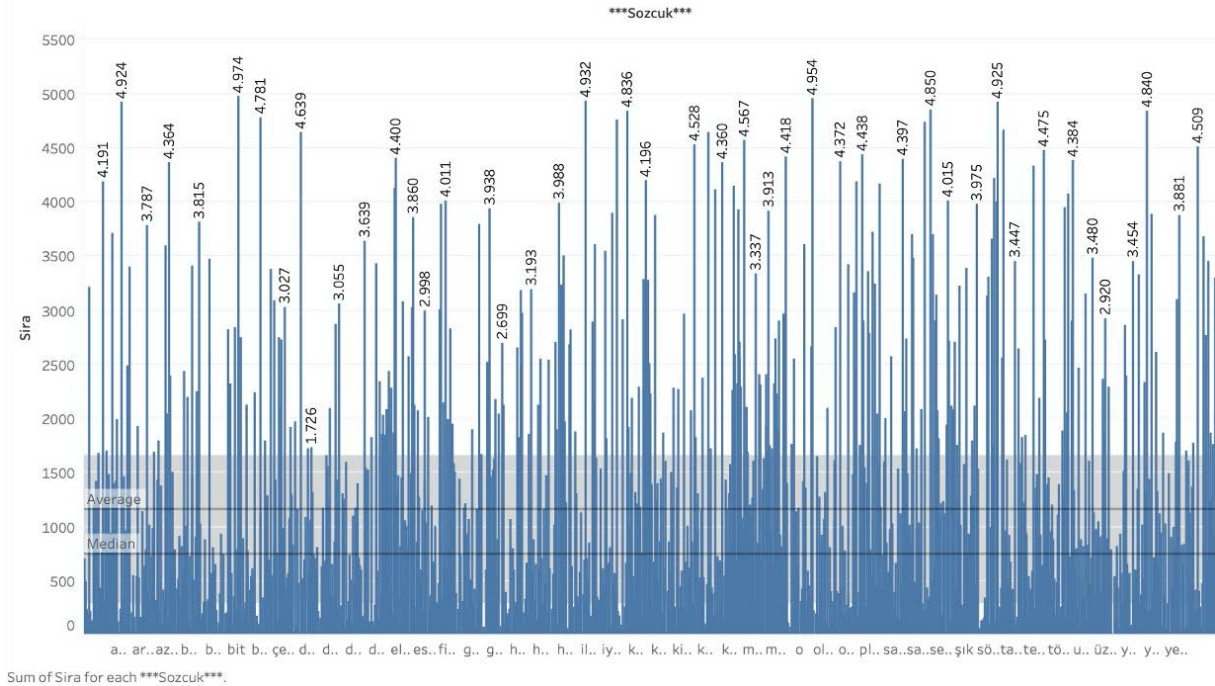
4. Bulgular

Yukarıda izlenen yöntemle elde edilen çalışma sonucunda veritabanı olarak kullanılan B2 seviyesi okuma metinlerine bakıldığında YENİ HİTİT'te 6538, İSTANBUL'da 4680 örnekçe (token); YENİ HİTİT'te 1636, İSTANBUL'da ise 1352 başsözcük (lemma) saptanmıştır.

Yabancı Dil Olarak Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinde yer alan sözcükler Türkçe Sıklık Sözlüğünde yer alan en sık 5000 sözcük ile karşılaştırıldıklarında ise YENİ HİTİT'te 1003 sözcük, İSTANBUL'da 905 sözcük eşleşme sergilemiştir. Eşleşen bu sözcükler ile Türkçe Sıklık Sözlüğünde yer alan sıklık verileri birleştirildiğinde YENİ HİTİT ve İSTANBUL'da yer alan okuma metinlerindeki sözcüklerin sıklık sıralamaları elde edilmiştir (bkz. Şekil 2 ve Şekil 3).

Şekil 2 YENİ HİTİT Okuma Metinlerindeki Sözcüklerin Sıklık Sıralamaları

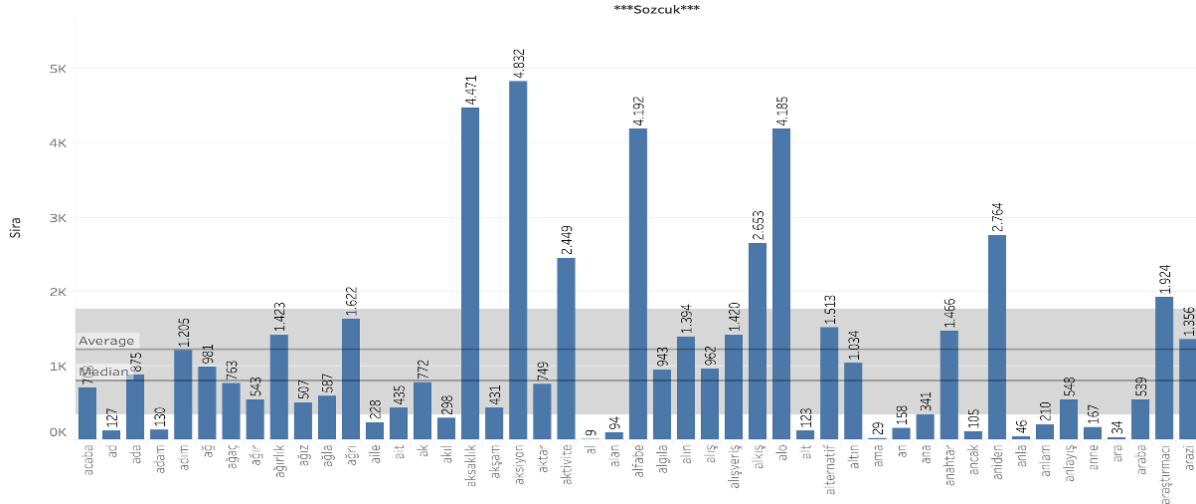
Şekil 3 İSTANBUL Okuma Metinlerindeki Sözcüklerin Sıklık Sıralamaları

Bir veri grubundaki birimler küçükten büyüğe doğru sıralandığında ilk birime en küçük (ki bu çalışmada en sık kullanılan sözcükler sıklık sıralamasına göre dizildikleri için liste başı olan 1. sözcük), son birime en

büyük (sıklık listesinde yer alan 5000. sözcük), bunların ortasındaki birim de ortanca olarak anılır. Ortancadan küçük olan birimlerin ortancasına alt çeyrek (Q1), ortancadan büyük olan birimlerin ortancasına üst çeyrek

(Q3) adı verilir. Bir başka ifade ile veri kümesinin ilk %50'lik kısmının ortancasına Q1, sonraki %50'lik kısmının ortancası da Q3 olarak anılır. Büyük değerden küçük değer çıkarıldığında da çeyrekler açıklığı bulunur; $Q = Q3 - Q1$. Çeyrekler açıklığı sıralanmış veriler içinde aşırı küçük veya aşırı büyük uçsal değerlerden etkilenmediği için sözcüklerin hangi alanda topladıklarını göstermeye yardımcı olan bir veridir ("Çeyrekler açıklığı", 2017).

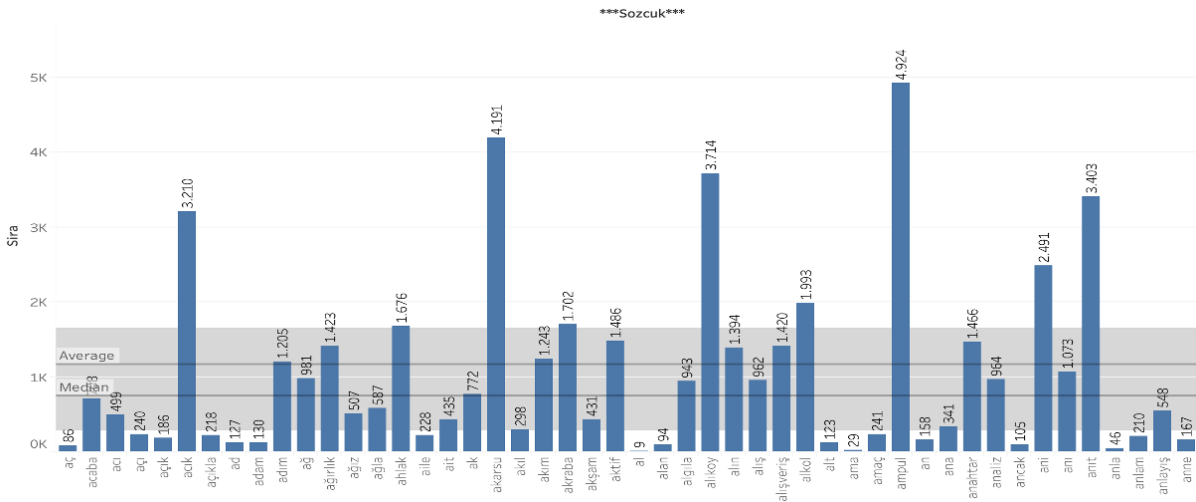
Türkçe Sıklık Sözlüğünden elde edilen sözcük sıklık değerlerinin okuma metinleriyle birleştirilmesiyle elde edilen verilerin betimsel istatistik sonuçlarına baktığımızda, YENİ HİTİT'de metinler içerisinde kullanılan sözcüklerin ortalama olarak en sık 5000 sözcük içerisinde 1224. ortalama yer aldığı görülmektedir; ortancası ise 807'dir. Yine bu veriler ışığında Şekil 4'te görülebileceği gibi gri renkli taralı alanda kalan çeyreklik değerleri ise üst çeyrek (Q1) için 1762, alt çeyrek (Q3) için 341, çeyrekler aralığı da 1421'dir.

Şekil 4 YENİ HİTİT metinleri istatistiksel değerler örnekleme

İSTANBUL'da yer alan metinler ele alındığında istatistiksel olarak ortalama değer 1163, ortanca ise 751'dir. Şekil 5'te de görülebileceği gibi yine gri renkle

taranan alanda yer alan çeyreklik değerleri ise üst çeyrek (Q1) için 1657, alt çeyrek (Q3) için 292, çeyrekler aralığı da 1365'tir.

Şekil 5 İSTANBUL metinleri istatistiksel değerler örnekleme

5. Sonuçlar ve Öneriler

Okumanın "başlıca dil becerilerinden biri" olması, "yazılı sözcüklerin dilsel bileşenlerini anlam ve içerikle doldur"ması ve "sözcük dağarcığıyla okumada elde edilen başarı arasında korelasyon olması" (Vellutino & Scanlon, 1982, s. 196) Yabancı Dil Olarak Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin öğrencilerin dil gelişimlerinde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bu nedenle yabancı dil öğretim kitaplarında kullanılan sözcüklerin özenle seçilmesi gerekliliği yadsınmaz.

Bu çalışma sonucunda derlenen başsözcük sayıları göz önünde bulundurulduğunda Türkçe Sıklık Sözlüğüyle YENİ HİTİT okuma metinlerindeki sözcüklerin eşleme oranı %61, İSTANBUL'da ise %66 oranındadır. Buna ek olarak, Türkçe Sıklık Sözlüğünde yer alan sözcüklerin sadece %20'si YENİ HİTİT okuma metinlerinde yer alırken, İSTANBUL okuma metinlerinde bu oran %18'de kalmaktadır. Geriye kalan yaklaşık %80 oranındaki sözcük, YENİ HİTİT ve İSTANBUL okuma metinlerinde yer almamaktadır.

İstatistiksel olarak YENİ HİTİT B2 kitabı okuma metinlerinde geçen sözcüklerde, en sık sözcüklerin toplamına bakıldığında 341. sırayla 1762. sıra arasında (çeyrekler arası değer 1421), İSTANBUL B2 kitabında ise 292. sırayla 1657. sıra arasında (çeyrekler arası değer 1365) yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda her iki ders kitabında da metinlerin oluşturulmasında ortalama sıklık değeri 300 ile 1700 arasında değişen sözcüklerden yararlanılmaktadır. Bu oran, sadece sıklık sözlüğüyle örtüşen yaklaşık %20'lik dilim içerisindeki sözcükler için geçerli olduğundan bu durum B2 seviyesi için beklenen bir durumdur. Kuramsal açıdan bakıldığında gerek YENİ HİTİT gerekse İSTANBUL B2 kitaplarında çoğunlukla (%80 oranında) en sık 5000 sözcük listesinin dışında kalan sözcüklerden yararlanılarak öğrencilerin sıklık değeri düşük sözcükleri öğrenmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır Bunun yanı sıra sıklık listesiyle örtüşen ve okuma metinlerinde kullanılan sözcüklerin sıklık değerlerinin ilk 2000 sözcüğü aşmaması ise geriye kalan yaklaşık 3000 en sık kullanılan sözcüğün metinlerde yer almadığını göstermektedir.

Türkçe Sıklık Sözlüğünden yararlanılarak okuma metinlerindeki sözcüklerin sıklık sayısı gözetilerek seçilmesi, okuma metinlerinin böylesi bilimsel tabanla oluşturulması, Türkçeyi yabancı bir dil olarak öğrenen öğrencilerin okuduklarını anlama oranını ve dolayısıyla genel sözcük dağarcıklarındaki sözcük sayısını artıracakları yadsınmaz. Bu çalışma sonucunda elde edilen verilerden yola çıkılarak Yabancı Dil Olarak Türkçe ders kitaplarında derlem verilerinin sıklık açısından göz önünde bulundurulmadığı sonucuna ulaşılabilir. Bu doğrultuda sonraki çalışmalarda özellikle yabancılar için Türkçe eğitim materyalleri hazırlanırken sıklık sözlüklerinden yararlanılabilir.

Sonraki çalışmalarda sadece B2 seviyesi değil diğer dil seviyelerindeki okuma metinlerinde kullanılan sözcük sıklıkları incelenerek benzer bir betimlemenin yapılmasının alanyazınına ve söz konusu alandaki materyal oluşturma sürecine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde yine sadece okuma becerisinin değil dinleme, konuşma ve yazma gibi diğer becerilerde de sıklık sözlüklerinden ne kadar faydalandığının betimlenmesi ve bu betimlemelerin, ilgili beceriler bağlamında yabancı dil öğretimi sürecine dahil edilmesi önemli bir nokta teşkil etmektedir.

Kaynakça

Aksan, Y., Aksan, M., Koltuksuz, A., Sezer, T., Mersinli, Ü., Demirhan, U. U., Yilmazer, H., Kurtoğlu, Ö., Atasoy, G., Öz, S., & Yıldız, İ. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). *Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2012)*. Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2012), İstanbul, Turkey. <http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2012/papers.html>

Aksan, Y., Aksan, M., Mersinli, Ü., & Demirhan, U. U. (2017). *A frequency dictionary of Turkish: Core vocabulary for learners*. Routledge.

Bölükbaş, F., Gedik, Enver, Göçen, G., Gönültaş, G., Keskin, F., Özenc, F., Tokgöz, H., Ünsal, G., & Yavuz, S. (2015). *İSTANBUL YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE DERS KİTABI B2* (F. Aslan, Ed.; Kültür Sanat Basımevi).

Council of Europe (2002). Common european framework of reference for languages. Cambridge: CUP. <https://europass.cedefop.europa.eu/tr/resources/european-language-levels-cefr>, Erişim Tarihi 10.05.2020.

Çeyrekler açıklığı. (2017). İçinde Wikipedi. https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=%C3%87eyrekler_a%C3%A7%C4%B1k%C4%B1%C4%9F%C4%B1&oldid=18536296

Dağ, Ö. (2007). *İlköğretim Türkçe Ders Programlarına (1981/2005) Eğitimsel Dilbilim Açısından Eleştirel Bir Bakış*, Yayınlanmamış master tezi, Ankara.

Keskin, F. ve Okur, A. (2013). Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı. Durmuş, M. Ve Okur, A. (Ed.), Okuma Eğitimi (293-308). Ankara: Grafiker Yayınları.

Kirby, J.R. (1988). *Style, Strategy and Skill in Reading*. In R.R. Schmeck (Ed.)

Learning Styles and Learning Strategies. New York: Plenum Press.

Kurt, C., Aygün, E. N., Leblebici, E., & Altınkaynak Coşkun, Ö. (2009). *Yeni Hitit 3: Yabancılar için Türkçe* (N. E. Uzun, Ed.). Ankara Üniversitesi TÖMER.

Singer, H. (1976). *Theoretical Models and Processes of Reading*. International

Reading Association (second edition).

Vellutino, F. R., & Scanlon, D. M. (1982). Verbal Processing in Poor and Normal Readers. İçinde C. J. Brainerd & M. Pressley (Ed.), *Verbal Processes in Children: Progress in Cognitive Development Research* (ss. 189-264). Springer New York. https://doi.org/10.1007/978-1-4613-9475-4_7

Wallace, C. (1992). *Reading*. Oxford University Press.